

אלקי אבי בעזרי

גפ"ת והערות על הסוגיות במסכת קידושין (דף סא)

העמקתי בלימוד זו בכולל ע"ש משפחת כ"ץ עם חברותי זרח מצליח שרייבר נ"י, ע"י
ראש הכולל מו"ר הגר"צ שכטר שליט"א, וסגן ראשי הכולל מורינו הרב דוד הירש
שליט"א ורבינו הרב אברהם צרפתי שליט"א

נכתב ונרשם ע"י אפרים אליעזר גרשון קליין שנת תשפ"ד

פרק האומר – דף סא

דין נקעים וסלעים לגבי קידושין.....ב'.....

תנאי בני גד ובני ראובן.....ה'.....

דין נקעים וסלעים לגבי קידושין

(ס:) גבי הקדש תנן: (סא.) המקדיש שדהו בשעת היובל, נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף; היו נקעים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אין נמדדין עמה, פחות מכאן - נמדדין עמה; והוינן בה, נהי דבהדי ארעא לא קדשן, נקדשו באפי נפשייהו! וכי תימא, כמה דלא הוי בית כור לא חשיב, ורמינהו: שדה מה ת"ל? לפי שנאמר: זרע חומר שעורים בחמשים, אין לי אלא שהקדיש בענין הזה, מנין לרבות לתן וחצי לתן, סאה, תרקב וחצי תרקב, ואפי' רובע מנין? ת"ל: שדה, מכל מקום! אמר מר עוקבא בר חמא: הכא בנקעים מלאים מים עסקינן, משום דלאו בני זריעה נינהו. דיקא נמי, דקתני דומיא דסלעים גבוהים, ש"מ.

אי הכי, אפילו פחות מיכן נמי! הנהו נאגני דארעא מיקרו, שדרא דארעא מקרו.

רש"י

בשעת היובל - בזמן שהיובל נוהג שכל שדה אחוזה פדיונו שוה מגזירת הכתוב אחת יפה ואחת רעה אבל בזמן שאין היובל נוהג נפדי' בשויין.

נהי דבהדי ארעא לא קדשי - להיות נמדדים בקרקע שוה להיות קטפרס שלהן נמדד לעלות בחשבון.

נקדשו באפי נפשייהו - להיות נמדדין לפי מה שיש בהן ולא יעלה מדרון שלהן בחשבון.

דלאו בני זריעה נינהו - וכתב הכתוב זרע ומידי דלאו בני זריעה נינהו אינן נפדין בדמים הללו אלא בשווייה.

דומיא דסלעים - שסתם סלע אין ראוי לזריעה דקשה הוא.

נאגני דארעא מקרו - הנקעים קרויין אגנות הקרקע שהמים מתמצין לתוכן כמו וישם באגנות (שמות כד).

שידרא דארעא - מקום הסלעים אין להם שם סלעים לעצמן אלא על שם הקרקע הם נקראים שידראות הקרקע.

ערכין כה. in משנה The קידושין of using a field for גמרא now seeks to analyze the nature of. teaches by giving a field to הקדש that if someone is מקדיש a field in a time of יובל, he would redeem it at the price of 50 שקל to the חומר (which is the same as a כור). If there are clefts in the field that are 10 טפחים deep, or rocks that are 10 טפחים tall, they are not measured as part of the field. If they are less than 10 טפחים, they are measured as part of the field. רש"י points out that the נפק"מ is that in a time of יובל, the field is valued at 50 שקל, no matter the quality. Otherwise, the field is redeemed at its value. Therefore, we need to know if the clefts and rocks are included in the measurement of a חומר. Asks the גמרא, if the plantable slopes of the clefts and rocks greater than 10 טפחים are not viewed as part of the field, then the clefts and rocks should at least be redeemed by themselves! If you say it needs to be at least a כור בית to fit the criteria for 50 שקל, that goes against the ברייתא which says that the לשון of שדה in the פסוק (in addition to the 50 שקל to the חומר measure) teaches that it applies on any amount of land! מר עוקבא בר חמא answers that the clefts are filled with water, which makes them not plantable. We can also infer this from the fact that the משנה connects clefts to tall rocks, which are not plantable.

מסכת קידושין ישיבת רי"א תשפ"ד

זכ"ד אפרים אליעזר גרשון קליין

If they're not plantable, then they should be viewed independently of the field even if they are less than 10 טפחים! They are called cracks and spines of the ground, meaning they are viewed as a normal part of the field.

תוספות

ד"ה "ה"ג המקדיש שדהו בשעת היובל"

פירוש בזמן שהיובל נוהג ול"ג בשנת היובל דאם כן משמע דמיירי בשנה עצמה של יובל ובהא פליגי רב ושמואל במסכת ערכין (דף כד.) חד אמר אינה קדושה כל עיקר וחד אמר קדוש ויוצא.

ד"ה "אין נמדדין עמה"

פירש בקונטרס להיות נגאלים בדין חומר שעורין אבל ליגאל בשוויין מיהא קדשי דאין לומר דלא קדשי כלל דהא לא גרע מבור וגת ושובך דתנן ס"פ המוכר את הבית (ב"ב דף עא.) המקדיש שדהו הקדיש כולו ואפילו בור וגת ושובך וכל שכן סלעים ונקעים.

ד"ה "נקדשו באפי נפשיה"

פירש בקונטרס להיות נמדדים לפי מה שיש בהן ולא יעלה מדרון שבהן לחשבון כי אם קרקעית הנקעים ובריש פ' בית כור (ב"ב קג.) פרשב"ם דהכי פריך נהי דבהדי ארעא לא קדשי כלומר אם אינו רוצה למודדו עמה לפי שהיא שדה בפני עצמה ויכול לפדות כל אחד ואחד בפ"ע כאילו הקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה נקדשו באפי נפשיהו מכל מקום כשירצה יפדה אותן נקעים בפני עצמן לפי חשבון בית זרע חומר שעורין בנ' שקל כסף ולא נהירא דמשמע מתוך פירושו דהמקדיש שדה אחד שאין בו נקעים שאין יכול לפדותו לחצאין וליתא דהא אמרינן לעיל בפ"ק (דף כ:) המקדיש שדה אחוזה לוח וגואל לחצאין לכך נראה כפירוש הקונטרס.

ד"ה "אי הכי אפילו פחות מכאן נמי"

ק"ק מאי אא"ב איכא הכא דהא אפי' מיירי בלא מלאים מים תקשי נמי מסלעים ונראה לר"י לפרש אי אמרת בשלמא דלא קפדינן אראוי לזריעה ניחא דפחות נמדדין עמה אבל השתא דבעינן ראוי לזריעה פחות מכאן נמי אמאי נמדדין עמה.

ד"ה "ה"ג המקדיש שדהו בשעת היובל"

When the משנה says היובל, it means a time when יובל is in practice, as opposed to בשנת היובל which would mean the redemption happened in a יובל year itself. If this were the case, it would be subject to the מחלוקת between רב and שמואל in ערכין כד. in ערכין, where one opinion (שמואל) says that the הקדש does not take effect, and the other opinion (רב) says that it does take effect, and to redeem it you would need to do the regular פדיון of 50 שקל to the חומר. Since the גירסא of בשנת would be against שמואל, the גירסא must be בשעת.

ד"ה "אין נמדדין עמה"

רש"י (in ערכין) explains that we say the rocks and clefts aren't measured as part of the field to be subject to the פדיון of 50 שקל to the חומר. To clarify this point, תוספות says they should still be redeemed at their market value. We can't say that they aren't redeemed at all, because they're no worse than a pit, vat, or dovecote. This is because the משנה בבא בתרא עא. says that when you are מקדיש a field, it includes all these things, and קל וחומר rocks and clefts (which are part of the field).

ד"ה "נקדשו באפי נפשיה"

רש"י explained that the rocks and clefts should be measured as they are, and not by their slope since he is using the land of the clefts for planting. However, the elaborates that the גמרא is asking as follows: "Granted that they are not viewed as part of the land regarding הקדש," meaning that he doesn't have to measure the field with these rocks and clefts since they are viewed as their own "field," and he can redeem one without the other (like being 2 מקדיש separate fields). However, "they should be הקדש," meaning if he is redeeming them by themselves, they should have the same חשבון of 50 שקל to the חומר! This is how the רשב"ם understands, but תוספות disagrees because the רשב"ם implies that if you are מקדיש one field without clefts, it must be fully redeemed. This isn't true, as the גמרא כ: says explicitly. Therefore, רש"י is more מסתבר.

ד"ה "אי הכי אפילו פחות מכאן נמי"

The גמרא established that the clefts and rocks are not plantable, and asked that they should be viewed independently of the field, even if they are less than 10 טפחים. However, תוספות asks that the לשון of the גמרא seems strange. When the גמרא uses אי הכי, it usually implies an אמרת בשלמא, i.e., the גמרא works according to one way but not the other. Yet, in our case, we don't have an אמרת בשלמא. Even if the rocks weren't filled with water, we would still think they should be viewed independently from the field! Therefore the ר"י explains that the question would make sense if we were not מקפיד on the rocks being לזריעה (because they're insignificant, so we don't mind them being viewed as part of the field), but now that we *are* מקפיד, the question of why smaller ones are not viewed independently of the field is a good question (since they are not plantable, they should be viewed as distinct from the field).

גבי מכר תנן: האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, והיו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אין נמדדים עמה, פחות מכאן - נמדדים עמה; ואמר מר עוקבא בר חמא: אף על פי שאין מלאים מים; מ"ט? אמר רב פפא: לפי שאין אדם רוצה שיתן את מעותיו בשדה אחת, ויראה לו כשנים וכשלשה מקומות.

הכא מאי? להקדש מדמינן לה, או למכר מדמינן לה? מסתברא להקדש מדמינן לה, דאמר לה אנא טרחנא וזרענא ומייתינא.

רש"י

הכא מאי - גבי קידושי אשה אם היו בו סלעים ונקעים של י' טפחים ואין מלאים מים.

להקדש מדמינן לה - ונמדדין עמה.

או למכר מדמינן לה - ואין נמדדין.

When selling a field, the משנה בבא בתרא קב: says that clefts and rocks 10 טפחים or greater are not included in the measurement of the field, but they are included if they are less than 10 טפחים. In this case, מר עוקבא בר חמא says they are not included in the field even if they are not filled with water. רב פפא explains that this is so because when people buy a field, they don't want it broken up by various obstacles.

What is the דין by קידושין? Are clefts and rocks 10 טפחים or greater (that are not filled with water) viewed as part of the field (like הקדש) or not (like a sale)? It seems that we would view it like הקדש because the husband can claim that he will exert himself to work the more difficult parts of the

field. It can't be said that he doesn't own the entire בית כור (when it is comprised of clefts and rocks), as we see from the דינים of מכירה that such a field is called a בית כור.

תנאי בני גד ובני ראובן

מתני'. ר' מאיר אומר: כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן - אינו תנאי, שנאמר: ויאמר... אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן, וכתבי: ואם לא יעברו חלוצים; רבי חנינא בן גמליאל אומר: צריך הדבר לאומרו, שאלמלא כן, יש במשמע שאפי' בארץ כנען לא ינחלו.

רש"י

מתני'. כל תנאי - שאין כפול.

כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי - ואף על פי שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים כגון הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לי לא יהא גט אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל ואפי' לא נתנה הוי גט כמו שמצינו שהוצרך משה רבינו ע"ה לכפול ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוכם שמע מינה דאי לא כפל היתה מתנתו קיימת ונוחלין ארץ גלעד אפילו לא יעברו את הירדן אף על פי שאמר אם יעברו ונתתם לית לן מכלל הן אתה שומע לאו וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאם אמר הכי לא אתי תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה ושמעינן נמי דבעינן הן קודם ללאו דלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם.

ר"ח אומר - אתנאי כפול לחודיה פליג למימר דאין צריך לכפול דמכלל הן נשמע לאו וזה שכפלו משום צורך היה הדבר לאומרו מפני דבר אחר שאלמלא כן שכפלו יש במשמע שאם לא יעברו אף בארץ כנען שמעבר הירדן והלאה שהיו קצין בה מפני מקנה רב שלהן אף בה לא יטלו דהכי הוה שמעינן לה אם יעברו ונתתם להם את ארץ הגלעד בשביל כל חלקם הא אם לא יעברו יהיו נקנסים ולא יטלו חלק לא כאן ולא כאן כלל לכך פירש שאם לא יעברו לא יפסידו חלקם בכך (דאי אתה שומע מכלל לאו אם אינו מפרש לכתוב) ויטלו כאן וכאן על פי הגורל.

The תנאי בני גד ובני ראובן of דין continues its discussion of תנאים by generalizing to the דין. According to רבי מאיר, all תנאים must follow this rubric, namely (as רש"י explains) that the תנאי must be "doubled" (said in both the positive and the negative). If not, then the תנאי is בטל and the מעשה is still קיים, as רש"י tells us. The underlying principle here is that we cannot infer the negative from the positive. The ראייה for this opinion is that when משה רבינו required that עבר הירדן to inherit בני ישראל and בני גד ובני ראובן fight with the rest of Israel (if you will cross and fight then you will inherit) and the negative (if you will not cross and fight then you will inherit in ארץ כנען). However, רבי חנינא בן גמליאל says this is not the rule, but the exception. We don't require תנאים to be like בני גד ובני ראובן, but משה רבינו had to say both the positive and the negative here because otherwise it would have been thought that בני גד ובני ראובן shouldn't even inherit land in ארץ כנען. According to this reasoning, רש"י understands that the מחלוקת is only regarding the דין of תנאי כפול because we're able to infer the negative from the positive. Regarding the other 2 דינים of למעשה (stating the condition before the action) and הן קודם ללאו (stating the positive before the negative), both opinions agree that they are required.

תוספות

ד"ה "כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי"

פי' בקונטרס ואפילו לא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים הואיל ואין התנאי כפול כגון הרי זה גיטך אם תתני לי מאתים זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לא יהא גט אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל ואפי' לא נתנה לו המאתים זוז הוי גט כמו שמצינו שמשה הוצרך לכפול ואם לא יעברו חלוצים ונאחזו בתוכם בארץ כנען ש"מ דאי לא כפליה היתה מתנתו קיימת והיו נוחלין ארץ הגלעד ואפילו לא יעברו הירדן ואף על פי שאמר אם יעברו ונתתם להם את ארץ הגלעד דמשמע הא אם לא יעברו לא לית ליה מכלל הן אתה שומע לאו וה"ה נמי דבעינן

תנאי קודם למעשה מדלא אמר להם אם יעברו משמע דאם אמר הכי לא אתא תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה ושמעינן נמי דבעינן הן קודם ללאו מדלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם מהכא נלמוד דר"מ בעי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ר"ח = רבי חנינא = בן גמליאל אומר צריך הדבר לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו פירש בקונטרס דאתנאי כפול לחודיה פליג אבל לעולם בעי תנאי קודם למעשה

וקשה דהא אמר בסוף פ' השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד.) מאן שמעת ליה דאמר בעינן תנאי קודם למעשה רבי מאיר הוא משמע דרבי חנינא בן גמליאל פליג אכולהו לכן נראה לי דפליג אכולהו.

[ת"י שאלמלא כן יש במשמע אף בארץ כו' - פרש"י שהיו קצין בה ואין נראה לר"ת אלא] דה"פ שאפי' בארץ כנען לא ינחלו לא מבעיא בארץ גלעד לא ינחלו דכיון שהיה להם ייפוי כח בארץ גלעד אם יעברו דבשביל זה נתנה להם אם כן דין הוא שהורע כחם אם לא יעברו אלא אפי' בארץ כנען שלא ייפו כחם אם יעברו שהרי בשביל זה לא נתן להם בארץ כנען אפי' הכי הורע כחם אם לא יעברו אלמלא היתה הכפילות דואם לא יעברו ונאחזו בתוכם בארץ כנען.

begins by quoting רש"י, concluding with רש"י's understanding that the תנאי כפול (with the more notable exclusion for our purposes being למעשה קודם לתנאי). The problem with this understanding is that the תנאי קודם למעשה רבי מאיר is the opinion that requires למעשה קודם למעשה (רבי חנינא בן גמליאל) which connotes that it's not agreed upon by everyone (namely גמליאל בן גמליאל). Therefore, תוספות thinks that the מחלוקת is on the requirement of all conditions of תנאי בני גד ובני ראובן.

[The תוספות ישנים adds that גמליאל בן גמליאל ר' חנינא argues that תנאי כפול is not necessary in general, but we need it here because we assume that had משה not stated the negative explicitly, we would think that בני גד ובני ראובן wouldn't even inherit in ארץ כנען. According to רש"י, this is because they rejected the land. However, ר"ת disagrees,] and the proper understanding is that obviously, had they not fought they wouldn't inherit in ארץ גלעד where they had a *stronger* claim, but even in ארץ כנען where they didn't have a strong claim if they would have fought, I would have thought that nevertheless their claim would be weakened if they did not fight. Therefore, משה needed to explicitly state through the repetition that they would still inherit land in ארץ כנען.

גמ'. שפיר קאמר ליה ר' חנינא בן גמליאל לר"מ! אמר לך רבי מאיר: אי סלקא דעתך לאו לתנאי כפול הוא דאתא, לכתוב ואם לא יעברו ונאחזו בתוכם, בארץ כנען (סא:) למה לי? שמע מינה, לתנאי כפול הוא דאתא. ור' חנינא בן גמליאל (אמר)? אי לא כתב רחמנא בארץ כנען, הוה אמינא ונאחזו בתוכם בארץ גלעד, אבל ארץ כנען כלל לא. ורבי מאיר? בתוכם - כל היכא דאית לכו משמע.

רש"י

למה לי - בארץ כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ כנען (הרי משמע נמי מונאחזו בתוכם שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ ישראל אלא קרא יתירה הוא למדרש ביה תנאי כפול) ש"מ הוצרך לכפול ולומר אם לא יעברו לא יהא בדברי כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו.

ורבי חנינא - אמר לך לעולם לא בא לכפול אלא לפרש שאפי' לא יעברו לא יפסידו נחלתם מכל ארץ ישראל ואם כתב ונאחזו בתוכם ותו לא ה"א ואם לא יעברו יטלו כפי המגיעם בארץ הגלעד שנאחזתם בה כבר והם סייעו אתכם לכבושה אבל בארץ כנען כלל לא לא בתוכה יטלו ולא בארץ גלעד כנגדה להכי כתב בארץ כנען שאף בארץ כנען יטלו אף על פי שלא סייעו לכבושה אבל למעוטי שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא איצטריך דמכלל הן הוה שמעינן לאו.

כל היכא דאית לכו משמע - ועל כרחך לא כתב בארץ כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוה
כולה על פי מתנתו שאמר להם ונתתם להם וללמדינו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו.

The רבי מאיר begins by asking that רבי חנינא בן גמליאל asked a good question on גמרא. What would רבי מאיר respond? If the פסוק was truly coming to teach that תנאי כפול was only necessary in this case, then it would have said "וואם לא יעברו ונאחזו בתוכם". Why does it add בארץ כנען? Going onto סא, the גמרא answers that the extra בארץ כנען teaches the need for תנאי כפול in the case of the תורה כולה. How would רבי חנינא בן גמליאל respond? Had the תורה not said בארץ כנען, I would have thought that (תנאי) would refer to ארץ גלעד, but they wouldn't inherit a right to ארץ כנען at all. רש"י clarifies that they would only inherit the part of גלעד that they already conquered, and have to divide it amongst the other שבטים. The פסוק didn't need to say they wouldn't inherit ארץ גלעד for themselves because רבי חנינא holds we can infer the negative from the positive. רבי מאיר would in turn respond that implies anywhere that they already have (namely, ארץ כנען). Therefore, רש"י explains that the פסוק repeating ארץ כנען teaches that they WON'T inherit ארץ גלעד in its entirety if they don't fight, which needed to be said explicitly.

תוספות

ד"ה "אי לא כתב ארץ כנען ה"א בתוכם בארץ גלעד"

פי' בקונט' דאם לא יעברו יטלו חלקם כפי המגיעם בארץ גלעד שנאחזו בה כבר והם סייעו [אתכם] לכבשה אבל בארץ כנען כלל וכלל לא שהרי לא סייעו לכבשה קא משמע לן דאעפ"כ יטלו וקשה וכי איזו סברא היא שישבו בבתיים וירשו עם אחיהם שיצאו למלחמה [ועוד דאינו דומה למשל דמייתין] לכך נראה לר"י לפרש דפשיטה דקרא הכי אם יעברו חלוצים בראשי הצבא להיות ראשונים במלחמה בשכר טובה זו שיעשו עם אחיהם תנתן להם ארץ הגלעד ואם לא יתאמצו יותר מאחיהם ונאחזו והכי נפרש דאי לא כתב בארץ כנען ה"א שאם לא יעברו חלוצים בראש המלחמה ולא יסייעו בכיבוש הארץ אלא כשאר שבטים כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען קמשמע לן דאף על פי כן יטלו

וקשה דהיכי תיסק אדעתיה שלא יטלו כלל בארץ כנען כיון שסייעו בכיבוש כמו אחרים וי"ל דסד"א כיון שהוקצה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה ששאלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו כמו שסלקו עצמן מלחלוק בארץ כנען ונימא שאם לא יקיימו תנאם לא יהיה להם חלק בה קא משמע לן בארץ כנען לומר שיטלו חלקם כשאר שבטים כאן וכאן

ואם תאמר לכתוב קרא בארץ כנען בלבד ולא נכתוב ונאחזו בתוכם וממילא ידענו כיון שנוטלים חלקם בארץ שהוקצה לשאר שבטים כ"ש שיטלו חלקם בארץ גלעד שלא הוקצה לשאר שבטים וי"ל דאדרבה ה"א בארץ כנען שלא נתייפה כחם דין הוא שיטלו אבל בארץ גלעד שנתייפה כחם בה יקנסו ממנה ולא יקחו בה כלל לכך נכתבו שניהם.

רש"י explained within גמליאל בן חנינא that if בני גד ובני ראובן don't fight, we would think that they would divide ארץ גלעד among the other שבטים, but they wouldn't inherit ארץ כנען because they didn't help to conquer it. Therefore, the פסוק adds בארץ כנען to teach us that they will nevertheless inherit ארץ כנען. However, this is difficult to understand, as why should they inherit the land they didn't help to conquer? [Additionally, this does not compare to the משל that we will see later.] Therefore, the ר"י interprets the פסוק as mandating that LEAD בני גד ובני ראובן the Jews into battle in ארץ כנען, and only then will they inherit ארץ גלעד. If they don't lead the battle, then we would think they wouldn't inherit ארץ כנען at all, so the פסוק needs to tell us that they will nevertheless inherit ארץ כנען.

This suggestion is also difficult; why should בני גד ובני ראובן be penalized by not inheriting ארץ כנען if they were to fight equally with everyone else, as opposed to leading the battle? We might think that by making this proposition, בני גד ובני ראובן

בארץ adds פסוק had they not fought. Therefore, the בארץ כנען to teach that they nevertheless inherit in בארץ as well as in גלעד.

If בארץ גלעד and in בארץ כנען teaches us that they inherit both in בארץ כנען, why did the פסוק also have to say ונאחזו בתוכם? Once we know they will inherit in בארץ (which they did not withdraw from), it's clear they'd inherit in גלעד (which they did withdraw from)! We need both because the opposite סברא can be suggested: Maybe they should inherit in בארץ where they had a weaker claim, but they should not inherit in גלעד where they had a strong claim as a קנס! Therefore, the פסוק needs to include both ונאחזו בתוכם for בארץ גלעד, as well as בארץ כנען.

תניא, אמר רבי חנינא בן גמליאל: משל, למה הדבר דומה? לאדם שהיה מחלק נכסיו לבניו, אמר: פלוני בני יירש שדה פלונית, ופלוני בני יירש שדה פלונית, ופלוני בני יתן מאתים זוז ויירש שדה פלונית, ואם לא יתן - יירש עם אחיו בשאר נכסים, מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים? כפילו גרם לו.

והא לא דמיא משל למתניתין! התם קתני: יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו, אלמא כפילה לארץ גלעד נמי מהני, והכא קתני: מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים? כפילו גרם לו, אלמא כפילה לשאר נכסים הוא דקמהני! לא קשיא: הא מקמי דנימא ליה רבי מאיר ונאחזו, הא לבתר דנימא ליה ר' מאיר ונאחזו.

רש"י

למה הדבר דומה כו' - כך שאר השבטים יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעברו את הירדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להם מאתים זוז ויטלו ארץ הגלעד ואם לא יעברו לא יפסידו חלקם בארץ כנען דהיינו שאר נכסים.

מי גרם לו ליטול עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרמא לו - דאם לא כפל הייתי שומע דאם לא יתן יטול באותו שדה כפי חלק המגיעו בו אבל בשתי שדות שהקציתם לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול באותו שדה כנגד שאר נכסים אף בני גד ובני ראובן כפילת הדברים גרמא להם ליטול חלקם בארץ כנען שאם לא כפל הייתי אומר לא יטלו בה כלום אלא בארץ גלעד מה שמגיעם בה.

התם - מתני' קתני שאם לא כפל לא היו נוטלין כלום לא כאן ולא כאן דקאמר שאף בארץ כנען שאיננה חביבה להם לא יטלו מדקתני שאף משמע דכל שכן בארץ גלעד שבחרו בה.

ה"ג אלמא כפילה לארץ גלעד נמי אהני והכא קתני מי גרם לו כו' - אלמא לא אהני אלא אארץ כנען דבלאו כפילה נמי הו' שקלי מה שמגיעם בארץ גלעד.

לא קשיא - מתני' דקתני שאף דמשמע דכל שכן בארץ גלעד.

מקמי דנימא ליה ר' מאיר - אם כן נכתוב ונאחזו והוה סבר ר' חנינא דכולא מילתא דריש רבי מאיר לתנאי כפול הלכך אמר ליה שאלמלא כן שכפל דבריו יש משמע שאף בארץ כנען לא יטלו וכ"ש במקום החביב להם דמכלל הן היינו שומעין לאו ואם לא יעברו לא תתנו להם את ארץ גלעד וממילא דבארץ כנען לא שקלי דהא לא אזלי למכבשה וברייתא דקתני דלא אהני כפילה אלא לארץ כנען אמר רבי חנינא בתר דאמר ליה ר' מאיר נכתוב קרא ונאחזו למ"ל בארץ כנען אמר ליה ר' חנינא ליטול חלק בארץ כנען אהני דאי לא כתביה הוה אמינא ונאחזו בתוכם בארץ גלעד.

למאן דאמר רבי חנינא בן גמליאל proceeds to bring a משל to illustrate his opinion. A father says that his son should inherit a field, his son שמעון should inherit another field, and his son לוי should give 200 and only then inherit a field. If he doesn't give the money, he will inherit a share in the first two

fields with his brothers. What caused לוי to inherit among the other brothers is that the condition was כפול, otherwise he wouldn't get anything.

However, it seems that the משל is not like the משנה, because the משנה said that if not for the כפילה, they would not inherit EVEN ארץ כנען, which would mean that the assumption would be they wouldn't inherit ארץ גלעד either. Therefore, the כפילה includes both ארץ כנען and ארץ גלעד. However, the ברייתא of the משל said that the כפילה causes לוי to inherit in the two fields, meaning the כפילה of only teaches about ארץ כנען (the two fields of the other brothers), but not ארץ גלעד (the third field), because they would still inherit their portion of ארץ גלעד that they shared with the other רבי מאיר in the משנה was before בארץ תנאי כפול and that we learn כפול from בארץ תנאי כפול. Now that רבי explained that the פסוק could have just said בתוכם and that we learn כפול from בארץ תנאי כפול. In that case, it was thought that the כפילה worked for ארץ כנען AND ארץ גלעד. Now that רבי clarified that ונאחזו refers to ארץ כנען already and רבי חנינא responded that ונאחזו would refer to inheriting ארץ גלעד with the rest of the שבטים, it makes sense that in the משל, the third brother would still have an inheritance in the rest of the property.

בשלמא לרבי מאיר, היינו דכתיב: אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, אלא לר' חנינא, למה לי? סלקא דעתך אמינא, אם תיטיב - אגרא, אם לא תיטיב - לא אגרא ולא דינא, קא משמע לן.

רש"י

שאת - משאת שכר.

ואם לא תיטיב לפתח - פורענות מוכנת לבא אלמא כפילה בעינן ואם לא כפילה מכי אמר אם תיטיב שאת הוה שמעי' דאפי' אם לא תיטיב נמי שאת דתנאי שלא כפלו אינו מבטל מתנה.

ס"ד כו' - כלומר מכללא לא הוה נפקא לן אלא ביטול מתנה הא אם לא תיטיב לא תשא שכר ופורענותא נמי לא תשקול להכי איצטריך כפילה דינא דפורענותא.

בשלמא לר' מאיר, היינו דכתיב: אז תנקה מאלתי, אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה לי? איצטריך, סלקא דעתך אמינא, היכא דניחה לה לדידה ולא ניחא ליה לדידה מייתי בעל כרחיהו, קא משמע לן. אם לא תאבה האשה למה לי? איצטריך, ס"א, היכא דניחא להו לדידהו ולא ניחא לה לדידה נייתי בעל כרחה, קא משמע לן.

רש"י

בשלמא לר' מאיר - דאמר מכללא לא שמעי' היינו דכתיב אז תנקה מאלתי לפי שהשביעו אם לא אל בית אבי תלך תחול עליך שבועה ומכללא לא שמעינן דאם תלך לא תחול.

למה לי - לפרושי אם תלך תנקה אלא דאי לא כפילה לא הוה מבטל תנאה לשבועה דאפי' ילך תחול עליו אם יקח לו אשה מבנות כנען.

רבי מאיר said that normally we require כפול תנאי, while רבי חנינא said it was needed specifically for this case. The גמרא now goes through many instances in תנ"ך that seem to prove one way or the other:

It makes sense to say like רבי מאיר because when speaking to קין, the פסוק shows that הקב"ה was תנאי כפול. The פסוק says "if you do תשובה, then you will get reward. However, if you don't do תשובה, then sin (i.e., punishment) is crouching at the door." As רש"י explains, had it not been for the כפילה, we would say that קין should get rewarded even if he doesn't do תשובה, which is obviously untenable! Rather, it's not a good proof, because without the כפילה, you might think that קין may not get rewarded, but he wouldn't get punished either.

The Gemara offers a second proof for רבי מאיר. When אברהם had אליעזר find a wife for יצחק, he says that if אליעזר were to go to אברהם's family and they reject his offer, he would be absolved from his שבועה. According to רש"י, this means רבי מאיר understands that now he can take a wife from the בניו כנען. It makes sense for רבי מאיר that אברהם needed to say this explicitly, but why does רבי חנינא think it's necessary? Had אברהם only said that אליעזר should take a wife from his family, we would think that he should take her even against the family's will. Therefore, אברהם had to say explicitly that if they disagree, he is absolved and doesn't need to bring her back. Given this, why does אברהם say earlier that אליעזר is absolved if *she* doesn't want to come back? We might otherwise think he should have to bring her even against her will if the family agrees. Therefore, אברהם said not to bring her if she or her family disagrees, and he will be absolved from his שבועה.

תוספות

ד"ה "בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב אז תנקה מאלתי אלא לר' חנינא למה לי"

תימה מה ענין זה אצל מחלוקת והלא לא היה תנאי אלא בפירוש אמר שישבע לו שיקח אשה לבנו ממשפחתו ואם לא פירש הקרא תנקה מאלתי אם לא יתנו לך הייתי אומר שהיה עובר שבועה בין יתנו ובין לא יתנו אם לא היה מביא אשה

ומה שפירש הקונטרס קשה להבין שהרי משמע מתוך פי' שאם הלך אליעזר למשפחת אברהם והם לא ירצו ליתן לו שיהא מותר בבנות כנען וזה אינו [דלפי זה סד"א דר"ח ב"ג איירי בע"א ממה שאמר ר"מ] לכן פר"י בשלמא לר' מאיר דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו אף על פי שסברא הוא כשאדם מתנה עם חבירו אם תעשה זה אתן לך זה ואם לא תעשה לא אתן לך כמו כן כאן אף על פי שהוא סברא שלא השביעו אלא על מנת שיתנו הוצרך לפרש אם לא יתנו תהיה נקי אבל לר' חנינא דאזיל בתר סברא לפי דעת בעלי התנאים למה פירש אם לא יתנו לך פשיטא אם לא ירצו ליתן דיהיה נקי ולמה"ר יצחק נראה ששתי שבועות השביעו אחת שיקח אשה לבנו ממשפחתו ושבועה אחרת שאם לא יתנו לא תקח אשה מבנות כנען ודייק מדכתיב ונקית משבועתי זאת משמע שיש שבועה אחרת.

מחלוקת asks that seemingly, this story has nothing to do with the תוספות in our משנה, as this wasn't אברהם doing something for אליעזר contingent upon a תנאי. Rather, he had a mission to bring back a wife from אברהם's family. Had אברהם not absolved him, we would have said he would be over the שבועה!

Additionally, רש"י is difficult to understand, as he implies that had the family not consented to give the woman over, then he would be absolved from the שבועה and thus be allowed to take a woman from בניו כנען, but this cannot be the case [as the תוספות ישינים explains, the assumption is that רבי חנינא's suggestion had the פסוק not explicitly said אז תנקה מאלתי (of bringing the woman against her will) is irrelevant to the premise of רבי מאיר (that אליעזר can go to בניו כנען)!]. Therefore, the ר"י explains the Gemara as follows: According to רבי מאיר, you can't infer the negative from the positive. Even though it should be מסתבר that the person will only do the action if the תנאי was fulfilled, nevertheless it needs to be said explicitly. So too, even though it should be מסתבר that the שבועה would not require אליעזר to take the woman against the will of the family, it nevertheless had to be said explicitly. This all makes sense. However, being that רבי חנינא agrees with the סברא, it would then follow that the exemption from the שבועה did not need to be said explicitly! Why did the תורה need to say it? Therefore, רבי יצחק explains that there were 2 שבועות, one to take a wife from the family, and one not to take from בניו כנען (if the family refuses to give the woman over). We can infer this from the fact that אברהם says "You will be absolved from THIS שבועה" (and you don't need to take her against the will of the family),

implying that there is another שבועה which you are not absolved from (taking from the בנות כנען).

בשלמא לר' מאיר, היינו דכתיב: אם בחקותי תלכו ואם בחקותי תמאסו, אלא לר' חנינא בן גמליאל, למה לי? איצטריך, ס"ד אמינא, אם בחקותי תלכו - ברכה, אם בחקותי תמאסו - לא ברכה ולא קללה, קא משמע לן.

בשלמא לר"מ, היינו דכתיב: אם תאבו ושמעתם וגו' ואם תמאנו ומריתם וגו', אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה לי? איצטריך, ס"ד א, אם תאבו - טובה, ואם תמאנו - לא טובה ולא רעה, קמ"ל. מאי (סב). חרב תאכלו? אמר רבא: מילחא גללניתא, נהמא דשערי אקושא ובצלי, דאמר מר: פת פורני חריבה במלח ובצלים, קשים לגוף כחרבות.

The תורה offers a third proof for רבי מאיר. The פסוקים say that if the Jews follow the תורה, then they will get ברכות. However, if they don't follow the תורה, they will get קללות. For רבי מאיר, it makes sense that the תורה needed to state the קללות. Why does רבי חנינא find it necessary? Similar to what we answered by קין, had the תורה not stated the קללות, one might think that failure to follow the תורה would only result in a lack of reward, but there wouldn't be punishment. Therefore, the קללות needed to be stated explicitly.

The תורה offers yet another proof for רבי מאיר. The פסוקים in ישעיה say that if the Jews follow the תורה, then they will eat from the good of the land. However, if they rebel, then they will be devoured by the sword (literally, they will devour the sword. The גמרא will explain this.) It makes sense to state the negative according to רבי מאיר, but why does רבי חנינא find it necessary? Similar to what we just said, we'd assume that if they rebel they wouldn't get the good but they wouldn't get the bad either, therefore the פסוק needs to say חרב תאכלו. Going onto סב, the גמרא asks what the פסוק means by saying "You will devour the sword." רבא explains that it means they will eat food that's harmful like the sword, namely coarse salt, hard barley bread, and onions.